

Open Access ja Euroopan teologiset kirjastot

POSTED ON [17.11.2016](#) BY [SAMU KYTÖJOKI](#)

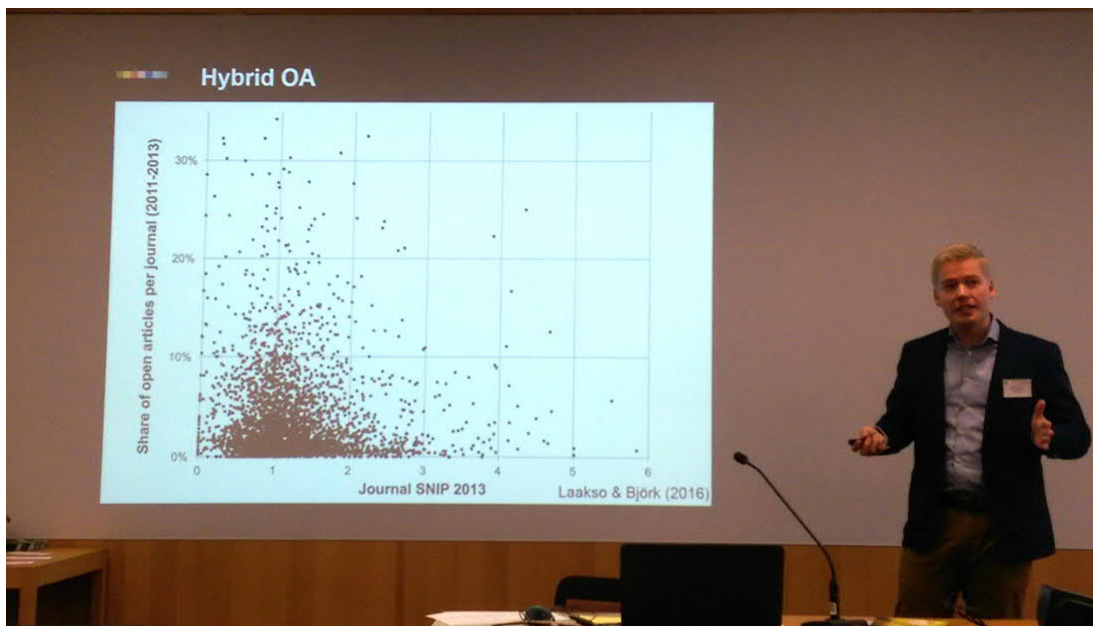
VERKKARI HELSINGIN YLIOPISTON KIRJASTO

Teologia ei ole kuulunut edistyksellisimpiin aloihin avoimessa tieteellisessä julkaisemisessa. Tyypillistä suurelle osalle osaa muistakin humanistisista aloista. Olikin tärkeää saada hyvä joukko Euroopan teologisten kirjastojen edustajia kootuksi aiheen äärelle [BETH:n](#) (*Bibliothèques Européennes de Théologie*) [45. vuosikokouksessa](#), joka järjestettiin Helsingissä 3.-7.9.2016.

BETH:n vuosikokoukset, joihin on viime vuosina osallistunut keskimäärin 35 henkeä eri puolilta Eurooppaa (mukana myös muutama edustaja Yhdysvalloista), ovat kehittyneet aihepiireiltään sisällöllisesti haastaviksi. Ensi vuonna kokous pidetään Zagrebissa, ja siellä aiheena on digitaalisten arkistojen toiminta ja sen merkitys teologiselle tutkimukselle ja teologisille kirjastoille. Huolimatta ranskalaisperäisestä nimestään BETH:n pääkieli on nykyisin englanti, jonka rinnalla kokouksissa puhutaan toisinaan myös saksaa ja ranskaa.

Open Access -käytännöt eroavat maittain

Kokouksen sisällöllisen puolen avasi suomalainen Open access -tutkija **Mikael Laakso**, joka avasi kuulijoille Euroopan unionin Open access –politiikkaa ja kehityslinjoja. Eurooppalaisen täysin avoimen tiedejulkaisemisen (Golden OA) kärkimaana on Iso-Britannia. Siellä suositaan kustantajia, jotka kestävän rahoitusmallin luomalla kykenevät julkaisemaan kaiken aineistonsa heti ja suoraan kaikille avoimesti saatavassa muodossa. Johtavan rooli yliopistollisten kirjastojen joukossa tällaisena OA-kustantajana on ottanut [UCL](#) (*University College London*), jonka OA-kustantamista johtaa reformaation ja renessanssin ajan tutkimuksen parissa yliopistouraa luonut teologi **Paul Ayris**.

Mikael Laakso esittelee avoimesti julkaistujen artikkelien osuuden ja lehden vaikuttavuuden välistä riippuvuutta.

Lontoon malli – jos sellaisesta voi puhua – on levinnyt pieninä alkuina myös Pohjoismaihin, joissa [Tukholman yliopiston kirjastolla](#) on jo ohjelmansa täysin avoimeen OA-julkaisemiseen. Laakso mainitsi myös suomalaisen esimerkin: [SKS](#) on ottanut merkittävän askeleen samaan suuntaan. Näistä hyvistä aluista huolimatta vallitseva trendi Euroopassa on edelleen rinnakkaistallentaminen (Green OA), johon tutkijoita vaihtelevalla menestyksellä on kehoitettu jo useiden vuosien ajan. Vähitellen rinnakkaistallentamista vaaditaan saadun rahoituksen vastineeksi.

Työpajat avoimen tieteen tukena

Open access -tematiikkaa koskevissa työpajoissa kävi ilmi, että eurooppalaisilla tiedekirjastoilla on hyvin erilaisia lähtökohtia ja edellytyksiä oman OA-julkaisemisen luomiseen. Saksassa [Deutsche Forschungsgemeinschaft](#) on tehnyt arvokasta työtä OA-julkaisemisen kasvattamiseksi. Teologian kannalta hyvin on edennyt [Tübingenin yliopiston täysin avoimen julkaisemisen hanke](#), josta meille kertoi teologisen kirjaston tietoasiantuntija **Martin Fassnacht**.

Paul Ayris kertoi oman instituutionsa muuttumisesta elektroniseksi kirjastoksi sekä kääntymisestä OA:n suuntaan. Vuosina 2018/9 valmistuu uusi, kirjaston johtama UCL Student centre, jossa on 1000 oppimistilaa eikä lainkaan painettuja kirjoja. Ayris on omassa instituutiossaan ottanut täydestä LERU:n (*League of European Research Universities*) [Open Access -linjauksen](#), jonka mukaan kirjastoilla on johtava rooli OA-julkaisemiseen siirtymisessä. Toukokuussa 2015 toimintansa aloittanut UCL Press on Iso-Britannian ensimmäinen täysin OA-julkaisemiseen siirtynyt kustantaja.

[Repositorio UCL Discovery](#) puolestaan sisältää lähes 40 000 avoimesti saatavilla olevaa kirjaa ja artikkelia, ja UCL Press on julkaissut tähän mennessä 29 avointa kirjaa sekä julkaisee kuutta lehteä. Esimerkkinä avoimen kirjan suosiosta Ayris esitteli teoksen *How the World Changed Social Media*, jota on vuoden 2016 puoliväliin mennessä ladattu yli 4500 kertaa. Vertailun vuoksi hän totesi, että kuka tahansa tutkija voi olla ylpeä, jos hänen painettua kirjaansa myydään yli 400 kappaletta. Enää ei liene perätöntä ajatella, että täysin avoin OA-julkaiseminen lisää tutkimuksen näkyvyyttä ja elinikää sekä korottaa lopulta myös tutkijoiden silmissä arvoon arvaamattomaan kohonnutta vaikuttavuutta (*impact factor*).

Matti Myllykoski esittelee Kaisa-taloa kokousvieraille.

Open Library for Humanities

Tom Phillips, kalifornialainen teologisen kirjaston johtaja (*Clairmont School of Theology*), kuvasi esitelmässään vastikään yhden vuoden ikään ehtineen OA-julkaisijan *Open Library of Humanities* toimintaperiaatteita. OLH on tieteellisten kirjastojen rahoittama ja julkaisee jo nyt useita tieteellisiä lehtiä valikoiden tarjotut artikkelit tiukan vertaisarvioinnin perusteella. Phillips mainitsi, että teologian osalta artikkeleita on jo tarjottu, mutta yksikään ei ole läpäissyt tiukkaa seulaa. Koska Helsingin yliopiston kirjasto kuuluu OLH:n jäseniin, tällä foorumilla julkaiseminen on Helsingin yliopiston tutkijoille maksutonta. OLH tarjoaakin humanisteille ja teologeille erinomaisen tilaisuuden laadukkaaseen OA-julkaisemiseen.

Phillips toi esityksessään esille myös Yhdysvaltojen kansallisen tiedesäätiön [National Science Foundation](#) uuden OA-politiikan. NSF vaatii, että kaikki sen rahoitusta tammikuussa 2016 ja sen jälkeen nauttineet tutkimushankkeet julkaisevat työnsä hedelmät avoimesti NSF:n nettisivulla enintään vuoden mittaisen embargon päätyttyä. Eikä kyse ole epämääräisistä draftteista, vaan artikkelit julkaistaan siinä muodossa kuin ne on hyväksytyt julkaistaviksi. Tämä tietää Phillipsin mukaan sitä, että huomattava osa USA:ssa julkaistusta tutkimuksesta muuttuu avoimeksi tammikuusta 2017 alkaen. NSF ilmoittaa, että ensi vuonna sen sivustolle ilmestyy noin 40 000 avointa artikkelia lisää, kun tähän asti vuotuinen saldo on kasvanut alle 5000 artikkelin tasolle. Phillipsin mukaan kirjastot voivat tilanteen muututtua valita, mitkä tieteelliset lehdet ne haluavat ylipäänsä maksullisina saadakseen niiden sisällön välittömästi tutkijan käsiin. Seurauksena olisi, että kaupalliset tiedelehdet joutuvat pudottamaan hintojaan samalla kun Open access –julkaisemisen painoarvo kasvaa. Nähtäväksi jää, pitääkö Phillipsin ennustus paikkansa ja meneekö Yhdysvallat kertaheitolla Euroopan unionin ohi OA-julkaisemisen ydinalueena.

Paneelikeskustelu erilaisista OA-strategioista avasi eroja valtioiden tilanteiden välillä. Alankomaissa, jossa on huomattava määrä laadukkaita tiedekustantajia, avointa tiedettä on hyvin vaikea ajaa näiden ohitse tai näistä riippumatta. Suuret kustantajat kuten Elsevier ja Brill ovat jo tarjonneet tutkijoille – toistaiseksi varsin kalliita – mahdollisuuksia OA-julkaisemiseen. Hollantilaiset kustantajat hakevatkin aktiivisesti ansaintalogiikkansa mukaisia mahdollisuuksia OA-julkaisemisen lisäämiseen, niin vaikeaa kuin se onkin. Paneelissa **Robert van der Vooren**, Alankomaiden yliopistojen seuran OA-ohjelman johtaja, esitteli suurten hollantilaisten kustantajien

kanssa tehtyjä sopimuksia, joilla vapautetaan oman maan tutkijoiden näiden kautta julkaisemat artikkelit avoimesti saatavilla oleviksi. Pienen hollantilaisen baptistisen seminaarikirjaston hoitaja esitti tähän olennaisen kysymyksen: mitä hyötyä on saada osa artikkeleista avoimesti verkkoon, kun kirjastojen on kuitenkin maksettava vuodesta toiseen koko aineistosta?

Kalvo julkaisemisen rahavirroista Robert van der Voorenin esityksessä.

Euroopan teologisten kirjastojen seura jää aktiivisine jäsenineen kiinnostuneena odottamaan, mitä tulevaisuus tuo tullessaan. Paneelissa kustantajan näkökulman esittänyt 30 vuotta Brillia palvellut **Sam Bruinsma** esitti kylmänä tosiasiana, että vuonna 2024 kirjastoille ja muille tilaajille maksullisten tiedelehtien myyntiluvut kääntyvät vääjäämättömään laskuun, ja vuonna 2030 OA-lehdet ohittavat ne volyymissa, saattaen ne lopulta sukupuuttoon. Miten kirjastojen rooli muuttuu, kun avoimesta julkaisemisesta vallitseva ja lopulta ainoa tiedekustantamisen väylä? Mitä kirjastojen – pienten teologisten kirjastojen kaikkien muiden mukana – olisi tehtävä ennen kuin tulevaisuudesta on tullut nykyisyyttä?

Teksti

Matti Myllykoski

Johtava tietoasiantuntija

Kuvat

BETH